

Manon Giron

Rijeka

UDK 374(497.5 Rijeka)“1945-1996”

Primljeno: 2005. godine

Pregledni članak

NARODNO SVEUČILIŠTE U RIJECI OD 1945. DO 1996. GODINE

Autorica teksta obuhvatila je u svome radu temu o narodnim sveučilištima na primjeru riječkog Narodnog sveučilišta. Prateći njegovu prosvjetnu i kulturnu djelatnost i pretvorbe, autorica nam prikazuje njegov cijeli životni put u periodu od približno pola vijeka. Temeljem konkretnih podataka o zbivanjima tijekom četrdeset godina moguće je iz teksta izvesti i uopćene zaključke o radu narodnih sveučilišta u Republici Hrvatskoj.

Ključne riječi: Narodno sveučilište (Rijeka), povijest školstva, 1945.-1996.

1. Uvod

Odmah po oslobođenju zemlje od okupatora 1945. godine narodnooslobodilački odbori, koji su djelovali na području današnjeg grada Rijeke u tijeku narodnooslobodilačke borbe, promijenili su naziv u narodni odbori. Na Sušaku kao administrativno-teritorijalnoj jedinici djelovao je Narodni odbor grada Sušaka, na čelu s Blažom Polićem. Tadašnjoj Rijeci na čelu je bio Franjo Kordić. Po Ukazu o priznavanju narodnih odbora na području Istre, gradova Rijeke i Zadra, te Cresa, Lošinja i Lastova zakonitim organima vlasti, te nakon što je Rijeka Ugovorom o miru s Italijom i međunarodnopravno uključena u sastav Federativne Narodne Republike Jugoslavije, Narodni odbor tadašnjeg grada Rijeke postao je 1947. godine organ državne vlasti do izbora novih narodnih odbora. Naselja u zaleđu susjednog Sušaka bila su uključena u Kotar Sušak koji je, prema Zakonu o administrativno-teritorijalnoj podjeli Hrvatske, obuhvaćao područje trinaest mjesnih narodnih odbora: Bakar, Cernik-Čavle, Grobnik, Hreljin, Jelenje, Kastav, Kraljevica, Krasica, Podhum, Studena, Sveti Matej, Škrlevo i Zlobin.

Gradski narodni odbor za Rijeku 23. listopada 1947. i Gradski narodni odbor za Sušak 27. listopada 1947. godine donijeli su prijedlog da se Rijeka i Sušak spoje u jedan grad i taj je prijedlog od strane Gradskog narodnog odbora Rijeke podnesen Saboru Narodne Republike Hrvatske.¹

¹ Basta, Pleše, 1980: 222.

Prezidijum Sabora Narodne Republike Hrvatske raspisao je 1. veljače 1948. godine izbore za Gradski narodni odbor Rijeka kao jedinstveni narodni odbor cjelovitog područja dotadašnjih gradskih narodnih odbora Rijeke i Sušaka, a isto tako i izbore za rajonske narodne odbore. Tada je izabran jedan gradski i tri rajonska narodna odbora.² Prvi predsjednik GNO Rijeka bio je Pietro Klausberger.

Nakon toga po administrativno-teritorijalnoj podjeli od 28. veljače 1948.³ te izmjenama i dopunama Zakona o administrativno-teritorijalnoj podjeli NR Hrvatske od 22. svibnja 1948. nova gradska cjelina Rijeke i formalno postaje jedinstveni grad, koji obuhvaća dotadašnju Rijeku i Sušak pod imenom Rijeka.⁴ Sušak i Rijeka ponovo su postali jedinstvena i nedjeljiva socio-ekonomska cjelina.

Ukinut je i kotar Sušak te osnovan novi kotar Rijeka u sastav kojega su ušla područja dvanaest mjesnih narodnih odbora: Bakar, Cernik-Čavle, Grobnik, Hreljin, Jelenje, Kastav, Klana, Kraljevica, Krasica, Sveti Matej, Škrlevo i Zlobin. Sam grad Rijeka podijeljen je na tri rajona, s rajonskim narodnim odborima na čelu kao najvišim organima vlasti.

Zakonom o administrativno-teritorijalnoj podjeli Hrvatske 1949. godine osnovane su četiri oblasti. Riječka je obuhvaćala područje grada i ranijeg kotara, i sve kotareve na području Istre, Hrvatskog primorja te Gorskog kotara. Oblasti su ukinute 1951. godine.

2. U povodu otvaranja Narodnog sveučilišta u Sušaku

U vremenu nakon Drugog svjetskog rata odvijao se kulturno-prosvjetni rad u tadašnjoj državi pa tako i u gradu Rijeci, pored ostalih oblika obrazovanja, i putem narodnih sveučilišta, koja su bila opće obrazovne ustanove tj. koja su imala karakter škole za “narodne mase”. Narodna sveučilišta nisu bila zatvorena, ograničena na mali broj slušača, predavača i tema. Slušači-polaznici bili su najširi slojevi pučanstva koji su pokazivali zanimanje tj. bili na neki način željni znanja. Teme koje su se obrađivale u narodnim sveučilištima bile su raznolike, obuhvaćale su sve pojave života, društva i države.

Kako bi se uočio i shvatio zadatak i cilj narodnih sveučilišta u to poslijeratno vrijeme, ne smije se na njih gledati kao na današnja “pučka učilišta”. Osnovna razlika je u tome da su tadašnja sveučilišta bila ustanove s ciljem da zadovolje kulturno-prosvjetne potrebe naroda u gradu i selu i da podignu prosvjetnu razinu pučanstva. Trebalo je stvoriti za to doba svjesne građane.

Narodna sveučilišta nisu ostajala izolirana, npr. u gradu, samo na središte, već su zahvaćala predgrađe i okolicu, podijelivši grad u nekoliko rajona. Iz središta tadašnjih kotara širila su djelokrug na sva mjesta i sela. Tako je djelovalo i tek osnovano Narodno sveučilište u Sušaku. Sigurno je da je Narodno sveučilište u Sušaku započelo s radom

² Antić, 1953: 390.; Povijest Rijeke, 1988: 405.

³ Povijest Rijeke, 1988: 405.

⁴ Basta, Pleše, 1980: 222.

29. srpnja 1945.⁵ godine predavanjem koje je dr. sc. Vinko Antić održao tog dana u gimnazijskoj dvorani na temu “Federalna država Hrvatska”. Predavanja s diskusijama održavala su se na pet mjesta: u kinu “Jadran” - za središte grada Sušaka; na Trsatu; u Podvežici; u Dragi i u Kostreni Sv. Luciji.

U slučaju potrebe priređivala su se posebna predavanja, npr. u dvorani Gimnazije (danas Prva hrvatska sušačka gimnazija) za taj dio grada. Narodno sveučilište u Sušaku nastojalo je omogućiti da svaki radnik, seljak, građanin itd. stječe znanje potrebno za život, da se prosvječuje u duhu Lenjinovih riječi: “Zrno znanja prodornije je od čeličnog zrna.” Teme koje su se obrađivale neposredno nakon osnivanja bile su aktualne teme toga vremena s ciljem da se svatko upozna s tekovinama NOB-a, da shvate događaje tog doba i steknu perspektivu o izgradnji sutrašnjice u federalnoj Hrvatskoj i Demokratskoj Federativnoj Jugoslaviji.

Da bi Narodno sveučilište u Sušaku tada uspjelo u svom radu, da bi bilo zaista masovna kulturno-prosvjetna ustanova, ovisilo je o aktivnosti tadašnjih masovnih organizacija, prvenstveno JNOF-a⁶, posebno AFŽ-a⁷, USAOH-a⁸ i sindikalnih organizacija. Predavanja su se organizirala uz njihovu pomoć, u smislu informiranosti i razvijanja interesa za njih kod pučanstva, a u cilju posjećenosti.

Slijedila su i druga predavanja, posjetilaca je bilo od 50 do 70 i bila su, po tadašnjem mišljenju, slabo posjećena. Tadašnja “Tvornica papira” zainteresirala se za predavanja i zatražila od uprave Narodnog sveučilišta da joj svaki petak pošalje predavača. Predavanja su bila odlično posjećena - svaki put oko 250 slušača. Interes je bio velik. Uprava se povezala i s ostalim sindikalnim podružnicama (kućnim pomoćnicama, ugoštiteljima, “Vulkanom”, “Elektrom”, vatrogascima itd.). Kasnije se stupilo u kontakt i s osobama zaduženim za prosvjetni rad u vojsci, pa su predavači Narodnog sveučilišta i u vojnim jedinicama održali tijekom godine dana 13 predavanja, a sama je pak vojska u suradnji s Narodnim sveučilištem organizirala dva vrlo dobro uspjela predavanja. Običavalo se da se predavanja drže na masovnim sastancima, pa se tako povezivalo redovno obavljanje poslova u rajonu s korisnim i poučnim predavanjem.

Osim toga, predavanja su održana i po cijelom Okrug u vrijeme kada su predavači bili na terenu, bilo službenim ili privatnim poslom.

Najviše su se obrađivale teme o SSSR-u⁹, a ostale su teme obrađivale pojedine probleme (Kulturne veze između južnih Slavena i Rusa, Stahanovski pokret, Oktobarska revolucija, Gorki, Škole u SSSR-u, Mičurin, Čajkovski itd.).

Od naših se pjesnika najviše govorilo o Vladimiru Nazoru i o njegovom suputniku na odlasku u narodnooslobodilačku borbu Ivanu Goranu Kovačiću.

Teme su bile iz raznih područja: političke (Izborni zakon, Ustav, Deklaracija, NO-i i sl.), gospodarske (Umjetna gnojiva, Savremeno ribarstvo), zdravstvene (Njega zubiju,

⁵ Bilanca jednogodišnjeg rada Narodnog sveučilišta u Sušaku, *Primorski vjesnik*, 4. kolovoza 1946., godina II., Rijeka, broj 336., str. 2.

⁶ Jugoslavenska narodno-oslobodilačka fronta.

⁷ Antifašistički front žena.

⁸ Ujedinjena socijalistička antifašistička omladina Hrvatske.

⁹ Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika.

Higijena tijela, Tuberkuloza), popularno-znanstvene (Röntgen, Astronomija, Postanak zemlje) i druge.

Iskustva iz te prve godine bila su bogata. Najveća poteškoća na koju je uprava Sveučilišta nailazila bilo je pomanjkanje prijevoznih sredstava. Stoga se događalo da se predavanje u Kostreni moralo odgoditi u posljednji trenutak.

Nakon prve uspješne godine, sljedeće godine je rad Sveučilišta ocijenjen kako nigdje ne dolazi do izražaja¹⁰. Predavački aktiv Sveučilišta bio je vrlo radin. Predavanja su se održavala gotovo svakog tjedna u svim sindikalnim podružnicama. Čim bi, primjerice, organizacije Narodne fronte zatražile predavača, dobile bi ga. No, pojavila se želja da Narodno sveučilište proširi svoj rad i na druge rajone, da nastupa samostalno i u suradnji sa svim masovnim organizacijama nađe svoj smisao. Zbog toga je ciklus predavanja bio razdijeljen na sljedećih pet grupa:

1. predavanja iz područja poznavanja zakona,
2. narodno gospodarstvo,
3. naša književnost,
4. povijest narodno-oslobodilačke borbe,
5. praktične teme,
6. kultura i umjetnost.

Predavanja su se održavala u rajonima Trsat, Podvežica, Draga, Kostrena i dr.

Prelaskom na komunalni sistem i podjelom grada na tri općine,¹¹ osnovana su tri narodna sveučilišta. Kod osnivanja Narodnog sveučilišta općine Sušak, početkom 1956. godine¹², pošlo se od stanovišta da se djelatnost na kulturno-prosvjetnom i političkom uzdizanju širokih slojeva usmjeri prvenstveno na periferna sela općine Sušak. Da bi se taj rad mogao razviti i u samom centru Sušaka, nije bilo povoljnih mogućnosti jer nije pronađena odgovarajuća dvorana.

Prosvjetno vijeće općine Sušak nije se bavilo tim problemom jer je smatralo važnijim rad u okolnim selima. Za centar, tj. Sušak postojala je mogućnost organiziranja predavanja putem Narodnog sveučilišta u Rijeci.

Narodni odbor općine pružao je pomoć putem Prosvjetnog vijeća. Predavači su se redovito odazivali, a Narodni odbor im je stavio na raspolaganje i prijevozno sredstvo. Rukovodstvo Narodnog sveučilišta odlazilo je u okolna sela da u kontaktu sa slušačima razmotri koja predavanja i koji način rada najviše zanimaju stanovnike pojedinih sela. Na temelju toga sastavljali su se mjesečni programi. Sela Grobinštine pokazala su najviše zanimanja za predavanja iz gospodarstva. Zato je općinski agronom Muždeka održao skoro u svim selima predavanje o sjetvi, spremanju vina i sl. Predavanja iz higijene,

¹⁰ Sušačko narodno sveučilište pred reorganizacijom, *Riječki list*, 5. marta 1947., str. 3.

¹¹ Odlukom Narodnog odbora kotara Rijeka od 9. kolovoza 1955. godine Grad Rijeka imao je Gradsko vijeće koje su sačinjavali odbornici općina Rijeka-Sušak, Rijeka-Stari grad i Rijeka-Zamet. *Službeni vjesnik kotara Rijeka*, broj 1, 1955., str. 3.

Za prvu predsjednicu NOO Sušak izabrana je Danica Majstorović. Mjesec dana kasnije na dužnost nastupa Željko Bačić. *Službeni vjesnik kotara Rijeka*, broj 1, 1955., str. 21.

¹² Deranja: Uspjesi i perspektive Narodnog sveučilišta Sušak, *Narodno sveučilište*, 3-4, 1957., str. 251.

suvremene tehnike i političkih zbivanja naišla su također na povoljan odaziv. Za aktualna politička zbivanja u zemlji i u svijetu zainteresirao je slušače Josip Perišić, prof., a o pravnim pitanjima govorili su dr. Benjamin Maurović i Petar Marendić. Predavač Vinko Bujan održavao je predavanja o izboru zvanja ističući važnost stručnih i industrijskih škola. Slušači u nekim selima upoznati su s najnovijim privrednim mjerama, kao i s poreznim propisima. Nastavnici pojedinih škola održali su predavanja o odgoju u porodici. Korišteni su i filmovi koje je dao na raspolaganje Dom JNA.

Osim predavačkog oblika rada pristupilo se i osnivanju raznih tečajeva u zajednici s Društvom za unapređenje domaćinstva. Tako su tijekom jeseni 1956. godine održani tečajevi krojenja, šivanja i kuhanja u Čavlima, Jelenju, Grobniku, Podhumu, Trnovici i Kostreni.

Široka lepeza djelovanja Narodnog sveučilišta Sušak protezala se sve do spajanja s Narodnim sveučilištem Rijeka. Tako npr. 1961. godine djeluje putem javnih predavanja, tribina mladih, tečajeva, škola i seminara.¹³

3. Osnivanje Narodnog sveučilišta u Rijeci

Godine 1947. osniva se Narodno sveučilište Rijeka.¹⁴ U početku svog rada, tj. od listopada 1947. godine¹⁵, Sveučilište je naišlo na dobar odaziv u građanstvu. Do kraja te godine održano je 15 predavanja koja je posjetilo oko 2000 slušača. Pored ove institucije djeluju i druga narodna sveučilišta koja su ipak bila privremenog karaktera do osnivanja Narodnog sveučilišta u Rijeci.¹⁶

Narodna sveučilišta, žarište masovnog kulturno-prosvjetnog rada, u Rijeci su postizala sve veće uspjehe. Zanimljivošću predavačkih tema, u kratkim izlaganjima iz svih područja znanosti narodna sveučilišta okupljala su sve veći broj trudbenika, osobito radnika, koji su mogli lako pratiti popularna predavanja. Jednogodišnji rad u narodnim sveučilištima boljom je organizacijom rada, upornijom propagandom i obavješćivanjem privukao znatno veći broj slušača nego u prethodnoj predavačkoj sezoni. Već u prvom polugodištu 1949. godine u svim rajonskim sveučilištima i u Gradskom narodnom sveučilištu Rijeke, koje je pokazalo najširu aktivnost, održano je ukupno 213 predavanja na kojima je bilo prisutno 20.423 slušača.¹⁷ Gradsko narodno sveučilište održalo je 7 predavanja i na području Istre. Od predavanja iz oblasti politike, zemljopisa, umjetnosti, prirodnih znanosti i književnosti, koja su održana u ovom

¹³ *Informator*, Narodno sveučilište grada Rijeke, broj 1, 1961., str. 10.-11.

¹⁴ Podatak o tome da je i Narodno sveučilište Rijeka osnovano 1945. godine nađen je samo u jednom izvoru i to ovako: "U oba dijela grada osnovana su 1945. god. narodna sveučilišta." Podatak nije bilo moguće dokazati pa ga se navodi isključivo kao bilješku. Vidi: Povijest Rijeke, 1988: 434.

¹⁵ Deranja: Djelovanje Narodnog sveučilišta u Rijeci, *Narodno sveučilište*, broj 10-12, 1955., str. 352.

¹⁶ Ljubo Brgić navodi da u Rijeci 1948. godine rade 4 narodna sveučilišta koja su održala 237 predavanja pred 17.760 slušača, a 1949. godine ponovno 4 narodna sveučilišta sa 328 predavanja pred 27.281 slušačem, i godine 1950. opet 4 narodna sveučilišta sa 370 predavanja i 60.420 slušača. Brgić, *Rijeka / Zbornik*: 1953.

¹⁷ Rad narodnih sveučilišta u Rijeci, *Riječki list*, 11. augusta 1949., str. 2.

razdoblju, najposjećenija i najbolje rezultate bila su dala politička predavanja, jer su se za propagandu tih predavanja naročito zauzele partijske organizacije (tadašnje KPH). Propaganda se vršila putem plakata, novina ili radija.

Novom administrativnom podjelom države na oblasti, narodna sveučilišta dobivaju šire područje rada. Tako je i riječko Gradsko narodno sveučilište kao centralno pretvoreno u ustanovu višeg značaja: u Oblasno narodno sveučilište. Oblasno narodno sveučilište, odnosno uprava sveučilišta koja je izabrana na plenumu s predsjednikom Vinkom Antićem, prof., igrala je važnu ulogu u davanju pomoći kotarskim i gradskim narodnim sveučilištima na području Riječke oblasti. Oblasno narodno sveučilište imalo je zadatak da organizira predavačku djelatnost na području cijele oblasti. Pred narodna sveučilišta, i gradska i seoska, koja su bila reorganizirana, postavile su se nove dužnosti koje su dotadašnjem njihovom radu dale veći zamah.

Pored toga što su se Gradsko i sva tri rajonska narodna sveučilišta u Rijeci potpuno organizacijski sredila do 15. rujna,¹⁸ do toga datuma morala su se osnovati i u svim gradovima i kotarskim središtima Riječke oblasti gradska i kotarska narodna sveučilišta, a mjesna ondje gdje je za to bilo uvjeta i to po ovim principima:

- trebalo je imenovati upravne odbore narodnih sveučilišta u koje je trebalo uključiti referente za narodno prosvjećivanje, predstavnike komisije Narodnog fronta, predstavnike Saveza kulturno-prosvjetnog društva, saveza poljoprivrednih zadruža, predstavnike ostalih masovnih organizacija, istaknute stručnjake i ostale kulturne djelatnike. (Referent nije mogao biti ni predstavnik ni tajnik ni blagajnik narodnog vijeća.) U upravni odbor narodnog sveučilišta morali su ući: predsjednik, potpredsjednik, tajnik, blagajnik, i rukovodstvo komisija i sekcija. Kotarski upravni odbor trebao je imati do 10 članova, gradski 10 do 12, a oblasni 12 do 15 članova. U gradsko narodno sveučilište trebalo je uključiti i nekoliko predstavnika kotarskih masovnih organizacija i ustanova. U predavačke aktivnosti morali su se angažirati aktivisti, stručni i prosvjetni radnici, kao i industrijski radnici. Predavači su obvezno morali pisati koncepte za predavanja koja su narodna sveučilišta odlagala u pismohranu. Izrađivali su se i okvirni programi rada.

Nakon ovog preustroja narodnih sveučilišta, pa tako i ovog u Rijeci, Oblasno narodno sveučilište u Rijeci nastavilo je predavačku djelatnost dotadašnjeg Gradskog narodnog sveučilišta održavajući predavanja na istom mjestu, tj. u Gradskom domu kulture “Vladimir Švalba Vid”¹⁹. Predavanja su se održavala tri puta tjedno (ponedjeljkom, srijedom i petkom) na hrvatskom i talijanskom jeziku. Na taj način je svaki mjesec održavano po dvanaest predavanja. Oblasno sveučilište imalo je zadatak da pomogne i proširi rad rajonskih narodnih sveučilišta, da šalje predavače na teren i pomaže u organizaciji rada na terenu tj. rajonima.²⁰

¹⁸ Pred reorganizacijom narodnih sveučilišta u Riječkoj oblasti, *Riječki list*, 4. septembra 1949., str. 3.

¹⁹ Nekadašnja Guvernerova palača, danas Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja.

²⁰ Oblasno narodno sveučilište kulturna ustanova grada Rijeke i Riječke oblasti, *Riječki list*, 2. oktobra 1949., str. 3.

Razvoj sveučilišta upućuje na to da ono nikada nije bilo statična ustanova. Aktivnosti su uvijek nicali na osnovi društvenih potreba, a bile su raznovrsne. Dolazilo je do osnivanja centara, katedri i tribina.

U ožujku 1952. godine osnovana je i posebna kino-sekcija. Prikazivani su umjetnički, poučni i dokumentarni filmovi. Pred početak svake predstave film je komentiran. Bilo je to kratko predavanje o vremenu u kojem se radnja filma zbivala, ideji koja je prožimala sadržaj, o režiseru, glumcima i pouci koja se može izvući iz sadržaja. Takav sistematski rad kino-sekcije pridonio je toliko da je broj posjetilaca kino-predstava rastao iz dana u dan. Tadašnja dvorana bila je premalena da primi sve posjetitelje.

Poseban uspjeh u djelovanju Narodnog sveučilišta postigla je akcija izdavačke djelatnosti. Pokrenuto je izdavanje *Riječke revije* (do promjene izdavača²¹), objavljena je brošura *O stogodišnjici Matka Laginje*, te brošura *Protiv okupatora akademika Milana Marjanovića* i kalendar *Jurina i Franina* za 1953. godinu u 5000 primjeraka.

Od osnivanja Narodnog sveučilišta do prijelaza ustanove na samostalno financiranje predsjednici su bili Tone Peruško, prof., i Vinko Antić, prof.

Narodni odbor grada Rijeke donio je na sjednici Gradskog vijeća održanoj dana 18. ožujka 1955. i na sjednici Vijeća proizvođača, održanoj istog dana, Rješenje da se osniva Narodno sveučilište u Rijeci kao ustanova sa samostalnim financiranjem danom 1. siječnja 1955. godine.²² Područje djelovanja ustanove obuhvaćalo je teritorij Narodnog odbora grada Rijeke, pod pretpostavkom da pruža pomoć i ostalim susjednim narodnim odborima kotareva.²³ Zadatak novoosnovane ustanove bio je da priređuje popularna predavanja za široke narodne mase, prikazuje kulturno-prosvjetne i naučne filmove i održava tečajeve stranih jezika. Narodno sveučilište imalo je pravo upravljanja osnovnim sredstvima koja su se sastojala od pokretne imovine čija se vrijednost trebala utvrditi naknadno u smislu postojećih propisa o procjeni osnovnih sredstava. Sveučilište je imalo svojstvo pravne osobe i za svoje obveze odgovaralo sredstvima svoga proračuna prihoda i rashoda.

Narodnim sveučilištem upravljao je upravni odbor koji se sastojao od predsjednika, tajnika i tri člana, koji su se postavljali na temelju odobrenih pravila. Predsjednik je bio Milan Slani, a tajnik Mladen Deranja.²⁴

Ustanova se financirala iz vlastitih prihoda, dok se višak rashoda nad prihodima pokrivao iz dotacije Narodnog odbora grada. Financijsko poslovanje ustanove vršilo se na temelju odobrenog proračuna prihoda i rashoda. Prihodi su se ostvarivali od naplate ulaznine za predavanja i kino predstave i naplate troškova za održavanje tečajeva stranih jezika.

²¹ Preuzima je Izdavačko poduzeće "Otokar Keršovani", tada sa sjedištem u Rijeci.

²² *Službeni vjesnik NO-a grada Rijeke*, broj 3, 1955., str. 42.

²³ Odlukom Narodnog odbora kotara Rijeka od 9. kolovoza 1955. godine Grad Rijeka imao je Gradsko vijeće koje su sačinjavali odbornici općina Rijeka-Sušak, Rijeka-Stari grad i Rijeka-Zamet. *Službeni vjesnik kotara Rijeka*, broj 1, 1955., str. 3.

Prvi Predsjednik NOO Stari Grad bio je Miloš Grbac. *Službeni vjesnik kotara Rijeka*, broj 1, 1955., str. 17.

²⁴ Mladen Deranja: Djelovanje Narodnog sveučilišta u Rijeci, *Narodno sveučilište*, broj 10-12, 1955., str. 353.

Sveučilište je imalo fond za nagrađivanje radnika i službenika i fond za vlastite investicije. Sredstva ovih fondova ostvarivala su se iz viška ostvarenih vlastitih prihoda nad planiranim ili smanjenjem planiranih rashoda uspješnijom organizacijom poslovanja bez štete za kvalitetu usluga. Postotak je određivalo tijelo koje je odobravalo proračun prihoda i rashoda.

Nadležnost nad poslovima i zadacima Narodnog sveučilišta imao je Savjet za prosvjetu i kulturu Narodnog odbora grada Rijeke²⁵. Odjel za prosvjetu i kulturu Narodnog odbora grada Rijeke²⁶ propisao je pravila ustanove.

Rad u predavaonici Narodnog sveučilišta u Rijeci odvijao se redovno i sistematski. Okvirni orijentacijski plan, donesen u dogovoru sa zainteresiranim društvenim organizacijama, izvršavan je cjelovito u spomenutim mjesečnim programima koji su se obogatili i kinopredstavama. U samom početku bilo je problema jer je trebalo u zgradu uvesti sve potrebne instalacije i ozvučiti dvoranu. Izvor filmova je bio tadašnji Distribucioni centar za uski film kotara Rijeku, ali i drugi način distribucije. Posebno su bile posjećene nedjeljne matinee na koje su pored mladeži dolazili i odrasli posjetitelji.

Temeljem Osnovne uredbe o ustanovama sa samostalnim financiranjem Narodni odbor kotara Rijeka donio je 24. siječnja 1956. godine Rješenje kojim Narodno sveučilište u Rijeci počinje danom 1. siječnja 1956. godine djelovati kao budžetska ustanova i financirat će se iz budžeta Narodnog odbora kotara Rijeke. Nadzor nad radom Narodnog sveučilišta u Rijeci vršio je Savjet za prosvjetu i kulturu Narodnog odbora kotara Rijeku.²⁷

Prijeloman događaj u radu Narodnog sveučilišta bilo je njegovo preseljenje u ožujku 1957. iz Doma kulture tj. Narodnog muzeja u vlastite prostorije u “Domu nauke i kulture Moša Pijade”, današnji Trg Republike Hrvatske 6²⁸, koje je adaptirao i dodijelio Narodni odbor kotara Rijeku pokazujući uvijek mnogo razumijevanja za rad i zadatke ove ustanove.

Godine 1958. osniva se Škola stranih jezika u kojoj se putem tečajeva učilo engleski, francuski, njemački i talijanski jezik. Tečajevi su prvenstveno bili namijenjeni djeci od sedam do petnaest godina.

Narodno sveučilište širilo je svoju djelatnost surađujući sa Zavodom za stručno i političko uzdizanje nastavnčkih kadrova priređujući predavanja za riječke nastavnike.

U siječnju 1959. godine organiziran je dvomjesečni tečaj iz povijesti likovnih umjetnosti u okviru katedre za estetski odgoj.

Književni krug, osnovan 1959. godine od mladih riječkih literata, priređivao je književne večeri. U želji da se ispuni potreba publike za doživljavanjem poezije, Narodno sveučilište je organiziralo mlade ljude koji su se aktivno bavili poezijom. U kratko vrijeme svog postojanja, Književni klub je organizirao priredbe na kojima su njegovi članovi čitali vlastite radove ili djela poznatih književnika po bolnicama, školama,

²⁵ *Službeni vjesnik NO-a grada Rijeke*, broj 1, 1955., str. 1.

²⁶ *Službeni vjesnik NO-a grada Rijeke*, broj 1-2, 1954., str. 16.

²⁷ *Službeni vjesnik kotara Rijeku*, broj 1, 1956., str. 6.

²⁸ Bivši Trg Republike broj 3.

radnicima po tvornicama, vojnicima u Jugoslavenskoj narodnoj armiji ili publici u općinskim narodnim sveučilištima diljem kotara, a sve bez naknade.

Od tribina koje su djelovale u okviru Narodnog sveučilišta najbolje se bila afirmirala Omladinska tribina. Radila je u najtješnjoj vezi s rukovodstvom Narodne omladine i bila je autonomna. Studentska tribina, kojom je samostalno rukovodio odbor studenata viših škola i fakulteta, počela je raditi u studenome 1958. godine. Pionirsku tribinu organiziralo je Narodno sveučilište krajem 1958. godine u želji da svojim radom obuhvati djecu od njihove najranije dobi kao buduće aktiviste i buduću publiku. Tom tribinom rukovodio je poseban odbor pionira i pedagoga.

Početkom školske 1959./60. godine u Narodnom sveučilištu radili su tajnik, administrator, tehničar, kurir-biljeter i čistačica, a od 1. travnja 1960. godine u Sveučilištu su zaposleni upravitelj, tajnik, režiser, pomoćni službenik, rukovatelj tehničkim sredstvima i inventarom, biljeter i čistačica.

Kako bi Sveučilište realiziralo svoje zadatke, ono je provelo unutarnju organizaciju na principu centara, katedri, tribina i klubova. U sastavu Sveučilišta djelovali su 1961. godine²⁹ ovi centri:

- Centar za ideološko-političko i društveno-ekonomsko obrazovanje,
- Centar za opće obrazovanje,
- Centar za kulturu,
- Centar za turističko obrazovanje,
- Centar za vanškolsko obrazovanje omladine i
- Katedra za porodicu i stambenu zajednicu.

Centar za ideološko-političko i društveno-ekonomsko obrazovanje realizirao je svoj program obrazovanja upravljača u zdravstvu, društveno-političkim organizacijama (mjesnim organizacijama SSRN, osnovnim organizacijama SK, aktivima NOH, sindikalnim organizacijama) i organima vlasti putem javnih predavanja, seminara, tečajeva i javnih tribina.

Centar za opće obrazovanje djelovao je putem Škole za opće obrazovanje radnika i Škole stranih jezika. Osim ovih dviju škole pri Centru je radio i pripremni seminar za polaganje prijemnog ispita za Strojarski fakultet.³⁰

Centar za kulturu i film je realizirao svoj program putem svojih škola, tečajeva, seminara, tribina, razgovora, diskusija, izložbi, javnih i ciklusnih predavanja. U okviru Centra javno su djelovali i te godine Narodna muzička škola, Književni krug i Klub prijatelja kazališne umjetnosti, kino Narodnog sveučilišta sa posebnim predstavama za djecu, odrasle i predstavama filmova iz fundusa Kinoteke s uvodnim predavanjem uz svaku predstavu.

Centar za turističko obrazovanje je provodio program predavanja za građanstvo putem seminara i tečajeva za turistička društva, turističke privredne organizacije i

²⁹ *Infomator*, Narodno sveučilište grada Rijeke, broj 1, oktobar 1961., str. 2.-9.

³⁰ *Infomator*, Narodno sveučilište grada Rijeke, broj 1, oktobar 1961., str. 5.

kućnu radinost. Organizirao je i kulturni i zabavni život turista i vršio turističku propagandu filmom i dijafilmom.

Centar za obrazovanje omladine bavio se obrazovanjem omladine iz raznovrsnih područja.

Katedra za porodicu i stambenu zajednicu obrazovala je obitelj i građane u stambenoj zajednici: savjet potrošača, kućne savjete, roditelje i po potrebi ostale građane.

Pri svakom centru je postojao stručni savjet koji je rukovodio radom centra u stručnom pogledu.

* * *

Godine 1962.³¹ došlo je do spajanja triju riječkih općina - Stari Grad, Zamet i Sušak - u jednu općinu, Rijeka, a u vezi s tim i do ujedinjenja istoimenih triju narodnih sveučilišta u jedno narodno sveučilište - Rijeka. Narodno sveučilište Zamet je, međutim, ostalo i dalje relativno samostalna ustanova, ali s nešto suženim radijusom djelovanja, jer su tako zahtijevale potrebe toga naselja i interesi društveno-političkih organizacija na tom terenu. Reorganizacija, tj. fuzija, znatno je smanjila obim aktivnosti, jer jedna centralizirana ustanova, sada Narodno sveučilište Rijeka, nije mogla brzo prodrijeti do svih građana kao što su to ranije mogla tri odnosno pet narodnih sveučilišta (Bakar i Kraljevica imali su ranije općinska narodna sveučilišta; 1962. godine su i ta područja u sastavu općine Rijeka³²).

Cjelokupnu djelatnost ustanova je ostvarivala putem predavanja, seminara, tečajeva, škola, klubova, đачkih sveučilišta, mjesnih narodnih sveučilišta, tribina, filmskih predstava, izložbi i kulturnih priredbi. Sva ta djelatnost kao i sve sporedne aktivnosti provodile su se ovako: Upravni odbor Narodnog sveučilišta rukovodio je cjelokupnim radom ustanove, a stručni kolegij pripremao obrazovne programe i provodio ih.³³

Ustanova je imala šest centara i kroz njih ostvarivala svoju obrazovno-odgojnu djelatnost. To su bili:

- Centar za ideološko-političko i društveno-ekonomsko obrazovanje,
- Centar za opće obrazovanje,
- Centar za kulturu i film,
- Centar za tzv. turističko obrazovanje,
- Centar za obrazovanje omladine,
- Centar za porodicu i stambenu zajednicu.

³¹ Povijest Rijeke, 1988: 406. Iste godine Zakonom o područjima općina i kotara u NR Hrvatskoj određeno je područje općine Rijeka, koje je nepromijenjeno ostalo i kasnije. Općina je tada bila u sastavu kotara Rijeka, koji je 1965. godine spojen s kotarom Pula u novi kotar Rijeka.

³² Povijest Rijeke, 1988: 406.

³³ Panjković, Ž.: Narodno sveučilište Rijeka u novoj radnoj godini, *Obrazovanje odraslih*, broj 9, 1962., str. 22.-30. Žarko Panjković bio je 1962. godine upravitelj Narodnog sveučilišta Rijeka.

Svaki je centar imao profesionalnog rukovodioca i stručni savjet (sastavljen od stručnjaka za pojedina obrazovna područja).

Praksa je pokazala da program Katedre za porodicu i stambenu zajednicu može provoditi Centar za ideološko-političko i društveno-ekonomsko obrazovanje pa je katedra ukinuta. Spojen je i Centar za opće obrazovanje sa Centrom za kulturu. Osnovan je i Centar za tehničku kulturu i film. Služba praćenja i dokumentacije nije ustanovljena tijekom 1962. godine pa je svaki centar za sebe prikupljao potrebne podatke.

Uz spomenute centre postojao je i administrativni aparat, tj. sekretarijat i računovodstvo. Ukupno je bilo zaposleno 18 službenika, uključivši i dva upravitelja mjesnih narodnih sveučilišta.

Centar za ideološko, političko i društveno-ekonomsko obrazovanje organizirao je niz aktivnosti za organizacije Saveza komunista, Socijalistički savez radnog naroda i građanstvo. Predavanjima je bila obuhvaćena raznovrsna problematika koja je zanimala građane: razgovor o školstvu, SSRN i njegovom radu u društvu, Statutu komune itd.

Centar za opće i stručno obrazovanje obuhvaćao je Ekonomsku školu za odrasle, Upravnu školu za odrasle, Školu za opće obrazovanje radnika, Školu stranih jezika, Tečaj za polaganje privatnih ispita na gimnaziji, Tečaj za tokare, Tečaj za skladištare. U financijskom pogledu Centar je bio samostalan i nije ovisio o dotacijama. Sam Centar je nastojao materijalno pomoći polaznike koji su pokazivali interes za obrazovanje, a nisu mogli platiti predviđenu školarinu. Škole Centra imale su i svoja područna odjeljenja izvan užeg gradskog područja, npr. u Kraljevici, Bakru, Čavlima i Klani. Tijekom 1963. godine iz sastava Centra izdvojila se Škola za opće obrazovanje radnika koja je tim činom postala samostalna.

Budući da je turizam postajao sve snažnija grana gospodarstva, 1962. godine osnovan je Centar za turističko obrazovanje. Turističko društvo Rijeka prvo je pružilo financijsku pomoć Centru za troškove nastave na tečaju za turističke vodiče.

Centar za obrazovanje omladine organizirao je seminare za omladinske aktiviste; dobro su radila đačka sveučilišta, tribine mladih, tečajevi njemačkog jezika i mnogo drugih različitih aktivnosti.

Ni obrazovanje odraslih u mjesnim sveučilištima od Klane do Kraljevice nije postavljeno. Rad se odvijao uz naknadu (honorarne službenike), ali i na dobrovoljnoj osnovi.

Mjesna sveučilišta sa stalnim službenicima radila su u Kraljevici, Čavlima i Jelenju. Honorarni službenici djelovali su u malenim sveučilištima Klana, Viškovo, Bakar i Kastav. U Krasici, Hreljinu, Dragi, Škrleju i Kostreni poslove na obrazovanju odraslih vodili su građani na dobrovoljnoj osnovi.

Osim mjesnih sveučilišta na području grada pri školama su osnovana đačka i studentska sveučilišta; đačka pri Pedagoškoj gimnaziji, Prvoj i drugoj gimnaziji, Medicinskoj školi, Školi za medicinske laborante, Tehničkoj školi, Ekonomskoj, Upravnoj i Građevinskoj školi, a studentska pri Pedagoškoj akademiji, Strojarskom fakultetu, Višoj stomatološkoj školi, Višoj pomorskoj školi i Školi za medicinske sestre. Pristupilo se i osnivanju Pionirskih sveučilišta u svim osnovnim školama.

Tijekom 1962. godine radio je Centar za kulturu i film. Kinopredstave su organizirane u Čavlima, Pašcu, Svilnu, Praputnjaku, Kantridi, Zametu, Trsatu, Klubu Polet, Brodograđevnoj industrijskoj školi, Tribini mladih, te u ljetnom kinu Rijeka, Krimeja i Potok.

Centar za društveno-ekonomsko obrazovanje upravljača izvan privrede imao je poteškoća u svom radu zbog neprovođenja sistematskog ispitivanja potreba i zbog toga što u izradi programa za određeno područje nisu sudjelovali svi društveno-politički čimbenici za koje se program radio. Broj predavača-suradnika nije bio dovoljan da bi mogao zadovoljiti potrebe terena. Poteškoću u radu predstavljala su predavanja koja su se besplatno održavala. To su bila predavanja o posebnim temama, kao npr. Prednacrt Ustava i izbornog sistema SFRJ. Predavači su se opravdavali nedostatkom vremena. Problem je bio i prijevoz predavača na teren. Predavanja nisu uvijek bila na potrebnoj razini, a i nastavna pomagala su se premalo koristila. To je smanjivalo zanimanje građana za ovakve akcije. Tematika koja je bila raznovrsna nije mogla biti ostvarena zbog nemogućnosti dobivanja predavača.

Tijekom prethodne radne godine Centar za kulturu i Centar za obrazovanje objedinjeni su u Centar za kulturu i opće obrazovanje. Oblici rada bili su: ciklusna predavanja, povremena predavanja, prigodne proslave značajnih datuma i obljetnica, izložbe i tečaj za likovno obrazovanje. U sklopu Centra radile su i Ekonomska, Upravna i Škola za opće obrazovanje radnika (odvojila se 1963.). Nakon prigovora o postojanju Upravne škole, odlučeno je da se škole prepuste nadležnosti redovnih srednjih škola.

Centar za turističko obrazovanje i Centar za obrazovanje omladine ostvarivali su svoje programske zadatke kao i ranije godine.

Nova aktivnost Narodnog sveučilišta, Centar za masovnu obranu stanovništva, institucija je za obrazovanje odraslih i priprema građane za narodnu obranu.

Centru za tehničku službu i propagandu te film cilj je održavanje tehničkih pomagala i održavanje kinopredstava. Uprkos velikom interesu građana okolice za održavanjem kinopredstava, ova je djelatnost opterećivala financije Narodnog sveučilišta. Osim toga, osjećao se nedostatak panoa, plakata i uopće propagandnog materijala koji bi trebao izrađivati jedan djelatnik likovnog usmjerenja.

Centar službe praćenja i dokumentacije organiziran je 1963. godine u cilju evidentiranja svih oblika aktivnosti pojedinih centara, ispitivanja potreba u gradu i prigradu. Školska godina 1964./65. obuhvatila je rad sljedećih centara:

1. Centar za obrazovanje upravljača van privrede (voditelj Branko Bunčić),
2. Centar za kulturu i obrazovanje (voditelj Nedjeljko Fabio),
3. Centar za obrazovanje omladine (voditelj Siniša Brkić),
4. Centar za turističko obrazovanje i Škola stranih jezika (voditelj Nikola Borovac),
5. Centar za rad sa mjesnim sveučilištima (voditelj Ivan Benaš).

Centar za obrazovanje upravljača van privrede obrađivao je putem seminara problematiku iz marksističke teorije i prakse, zbivanja u međunarodnom radničkom pokretu i potrebe naše prakse; predavanjima i ciklusima predavanja upoznavao se gra-

đane s društveno-ekonomskim i političkim zbivanjima u svijetu i zemlji, organizirane su izložbe fotografija i dokumenata povodom značajnijih datuma iz prošlosti, obilježavali su se datumi i događaji predavanjima, izložbama, filmovima itd.

Centar za kulturu i obrazovanje organizirao je predavanja, recitale poezije, večeri interpretacije tekstova, večeri Društva prijatelja umjetnosti, predavanja vezana uz premijere u Narodnom kazalištu i izložbe.

Centar za obrazovanje omladine ostvarivao je program namijenjen mladeži u radnim kolektivima okupljenima u tvorničke komitete, omladini na srednjim i stručnim školama, te omladini u terenskim organizacijama Saveza omladine. Namjena programa je bila da nadopunjuje već stečena znanja mladih ljudi, te da kroz određene obrazovne oblike rada proširuju svoje poglede na današnju stvarnost. Uloga Centra bila je i da obavlja informativnu djelatnost upoznavajući mladež sa svim događajima u komuni, u zemlji i u svijetu. Taj program se realizirao kroz predavanja s diskusijama, seminare, tribine mladih, diskusijske tribine, filmske tribine, omladinske klubove, Školu za život i pionirska i đačka sveučilišta.

Centar za turističko obrazovanje i Škola stranih jezika obavljali su svoju djelatnost putem ovih oblika obrazovanja: ciklusa predavanja, seminara, tečajeva, Škole stranih jezika, izložbi, panel-diskusija, znanstvenih ekskurzija i javnih predavanja. Ovi oblici obrazovanja bili su namijenjeni npr. iznajmljivačima soba kotara Rijeka, specijalizirani tečajevi stranih jezika kadrovima u tvornicama, ugostiteljima, kondukterima komunalnog poduzeća “Autotrolej” i Narodnoj miliciji, tečajevi za izradu suvenira, tečaj za turističke vodiče.

Centar za rad s mjesnim sveučilištima imao je za zadatak da organizacijski učvršćuje postojeća mjesna sveučilišta, da radi na osnivanju mjesnih sveučilišta ondje gdje za to postoje objektivni uvjeti, da voditeljima mjesnih sveučilišta pruža stručnu pomoć, da brine o financijskom stanju mjesnih sveučilišta, da radi na osamostaljivanju mjesnih sveučilišta, da pomaže u izradi i realizaciji programa mjesnih sveučilišta (Kraljevica, Hreljin, Praputnjak, Klana, Jelenje, Krasica, Draga i Šmrika).

Radničko sveučilište u Rijeci djelovalo je do 1953. godine kao sastavni dio Mjesnog sindikalnog vijeća u Rijeci. U veljači 1953. godine dala je Radnička kulturno-prosvjetna zajednica u Zagrebu prijedlog da se na području Republike Hrvatske počne s organizacijom samostalnih prosvjetnih institucija za obrazovanje odraslih pod nazivom “Radničko sveučilište”. Na temelju toga osnovan je inicijativni odbor za osnivanje radničkog sveučilišta pri Mjesnom sindikalnom vijeću koje je pripremio osnivačku skupštinu. Na osnivačkoj skupštini je 26. lipnja 1953. godine donesena odluka da Radničko sveučilište bude samostalna institucija za obrazovanje odraslih u Rijeci sa svojim Upravnim odborom, Pravilima i svojim programom rada. Inicijativni odbor predložio je kandidate za Upravni odbor, a oni su na osnivačkoj skupštini i prihvaćeni. Dana 21. rujna 1953. godine Upravni odbor je održao i svoju prvu sjednicu na kojoj je za predsjednika bila izabrana Danica Oreščanin. Svečano otvaranje nove institucije izvršeno je 7. studenoga 1953. godine.

Prva nastavna godina

Radničko sveučilište postavilo je kao glavni programski zadatak ekonomsko obrazovanje radnika i službenika.³⁴ Ovako postavljen program imao je svoje opravdanje u tome što je cjelokupan društveni razvitak, a posebno radničko samoupravljanje nalagalo radnicima, a osobito članovima radničkog samoupravljanja da se upoznaju s ekonomskom problematikom kako bi na taj način mogli što bolje i neposrednije sudjelovati u rješavanju ekonomskih problema svojih radnih organizacija.

Školska 1962./63. godina završava razmišljanjem i raspravljanjem u gradu o pitanju što treba činiti Radničko, a što Narodno sveučilište. Bilo je pogrešno mišljenje da je zadatak Radničkog sveučilišta stručno i ekonomsko obrazovanje, a Narodnog sveučilišta opće obrazovanje odraslih. Činjenica jest bila da nije bila razgraničena djelatnost ni Radničkog niti Narodnog sveučilišta.

4. Nakon objedinjavanja - Radničko sveučilište

Spajanjem bivšeg Radničkog i Narodnog sveučilišta, te Centra za ekonomiku i standard porodice nastala je nova ustanova, Radničko sveučilište, koja je počela raditi od 1. siječnja 1965. godine. Došlo je do promjena u unutarnjem ustrojstvu bivšeg Radničkog sveučilišta, a i do kadrovskih promjena. Cjelokupna djelatnost mogla se podijeliti na tri osnovna područja: obrazovanje proizvođača (obrazovanje odraslih u gospodarstvu), društveno-političko i kulturno obrazovanje građana, te obrazovanje domaćica iz područja ekonomike i standarda domaćinstva. Preostale su još tzv. dopunske djelatnosti Radničkog sveučilišta i to izvanredni studij i učenje stranih jezika.

Odlukom Općinske skupštine Rijeka o osnivanju Radničkog sveučilišta navedeno je da Sveučilište radi po načelu samofinanciranja. To je odgovaralo ustanovi, ali ne u cijelosti jer nisu bili stvoreni uvjeti za rad i razvitak ustanove. Osnovni problem bio je prostor, ali ne samo za izvođenje nastave, već i same administracije Sveučilišta. Tako ni upravne prostorije nisu bile pod istim krovom.

Nova ustanova imala je sedam osnovnih organizacijskih jedinica (centara) koje su imale zajedničku upravu, tajništvo i računovodstvo. Bili su to ovi centri:

1. Centar za društveno-ekonomsko i političko obrazovanje,
2. Centar za opće obrazovanje i kulturu,
3. Centar za stručno obrazovanje kadrova,
4. Centar za obrazovanje građana - upravljača van privrede,
5. Centar za društveni standard i ekonomiku domaćinstva,
6. Centar za učenje stranih jezika i
7. Centar za izvanredni studij.

³⁴ D.M.: Radničko sveučilište u Rijeci, Narodno sveučilište, broj 9-10, 1956., str. 423-424.

Tijekom 1966. godine broj centara se smanjuje na pet. Iako se broj centara smanjio, nije se smanjio opseg i program rada Sveučilišta. Izvršen je djelomičan preustroj centara.

Budući da su obrazovni sadržaji koje su provodili Radničko sveučilište i Škola za političko i društveno-ekonomsko obrazovanje u Rijeci, Barčičeva ulica 6, bili jednaki, došlo je do pripajanja Škole Radničkom sveučilištu dana 1. listopada 1967. godine u interesu postizanja što bolje kvalitete. Prije pripajanja radne su zajednice obiju ustanova donijele odluke o pripajanju (Radničko sveučilište dana 20. lipnja 1967. godine).

Na osnovi Pravilnika o organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta Radničkog sveučilišta tijekom školske 1967./68. godine u Radničkom sveučilištu djelovale su sljedeće organizacijske jedinice:

1. Služba za ispitivanje i programiranje,
2. Centar za društveno-ekonomsko i političko obrazovanje,
3. Centar za stručno obrazovanje kadrova i društveni standard,
4. Centar za učenje stranih jezika i opće obrazovanje i
5. Zajedničke službe.

Radničkim sveučilištem su tijekom 1967./68. godine upravljali Savjet Radničkog sveučilišta sastavljen od članova radne zajednice i deset delegata radnih i društvenih organizacija, Radna zajednica i Upravni odbor od sedam članova. Kao pomoćna tijela organa upravljanja djelovale su stalne ili povremene komisije.

Kao poslovna godina 1970. je bila rekordna, kako u pogledu izvršenog prometa, tako i u pogledu postignutog financijskog rezultata. Ovakav financijski uspjeh bio je odraz već ranije započetog proširivanja djelokruga rada, ali i maksimalnog zalaganja članova kolektiva koji su dobar dio svog slobodnog vremena uložili za ostvarenje što većeg broja aktivnosti. U strukturi ukupnog prihoda naplaćene usluge neposredno od samih korisnika bile su 90,37%. U iznosu direktnih korisnika usluga radne organizacije su sudjelovale s 50,34%, dok su sami polaznici sudjelovali s 49,66%. Prihodi od općinskih i republičkih fondova bili su nešto manji od 10%, što ukazuje na put ka potpunom samofinanciranju.

Školske godine 1972./73. Sveučilištu je pripojena Gimnazija za obrazovanje odraslih, koja je promijenila naziv u *Srednja radnička škola*. Pored direktora škola je imala još pet stalnih predavača, a angažirala je i vanjske suradnike-predavače. Škola je činila jednu od djelatnosti Radničkog sveučilišta, pa je tako zatražena reverifikacija u cilju diobe na usmjerenja. Reverifikacijom se prešlo na trogodišnje školovanje.

Nova manja unutarnja reorganizacija nastupila je tijekom 1974./75. školske godine izazvana rješanjem problema prostora tj. preseljenjem u nove preuređene prostorije zgrade na Titovom trgu broj 9. Dugogodišnji problem prostora još uvijek nije bio riješen dobivanjem zgrade, jer se dio aktivnosti još uvijek odvijao izvan zgrade Sveučilišta na raznim mjestima u gradu i pod nepovoljnim uvjetima (*Srednja radnička škola*, *Politička škola*, *muzički tečajevi* itd.).

Odlukom Skupštine općine Rijeka od 1. srpnja 1975. godine Radničkom sveučilištu je pripojena i Škola za opće obrazovanje radnika, čija se nastava odvijala također izvan zgrade Sveučilišta.

Tako je Općinski sekretarijat za upravno-pravne i inspeksijske poslove na temelju člana 45. Zakona o sigurnosti saobraćaja na cestama (NN 9/73), povodom zahtjeva Radničkog sveučilišta Rijeka, a u suglasnosti Općinskog sekretarijata javne sigurnosti Rijeka, donio 29. listopada 1975. godine Rješenje da se Radničkom sveučilištu Rijeka odobrava osnivanje Auto-škole u Rijeci (Partizanski trg 10). Naziv Auto-škole je bio Auto-škola Radničko sveučilište Rijeka. Djelatnost Auto-škole bila je pripremanje i osposobljavanje kandidata za polaganje vozačkog ispita “A” i “B” kategorije.

Na zahtjev Radničkog sveučilišta Republički sekretarijat za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu donio je Rješenje kojim se Radničkom sveučilištu iz Rijeke odobrava da na području Rijeke, osim osposobljavanja osoba za vozača vozila A i B kategorije, vrši i osposobljavanje za vozača poljoprivrednog traktora, bicikla s motorom, radnog stroja i motokultivatora.

Srednja radnička škola bila je zahvaćena reformom odgoja i obrazovanja koja se provodila u tadašnjoj Republici Hrvatskoj i, umjesto da to bude putokaz daljnjeg rada Škole, dugo vremena se nije znalo u kojim će okvirima škola nastaviti rad. Zbog toga se nije na vrijeme počelo s upisom kandidata i polaznika škole. Ipak je na prijedlog koordinacijskog odbora za reformu srednjeg obrazovanja Srednja radnička škola 1. listopada ušla u sastav Ekonomsko-upravnog školskog centra, što je i potvrđeno referendumom provedenim u objema ustanovama.

Dio programa rada Radničkog sveučilišta ovisio je o planovima korisnika usluga, tj. o planskim potrebama Sekretarijata NO Skupštine općine, mjesnih zajednica, društveno-političkih organizacija (Općinskog komiteta Saveza komunista, Općinskog vijeća Saveza sindikata i Socijalističkog saveza radnog naroda) i radnih organizacija (RO). Tako je ovo bila posljednja školska godina u kojoj je u suradnji s Općinskim komitetom SKH Rijeka radila Politička škola. U organizaciji rada ove škole, Radničko sveučilište javljalo se kao davatelj administrativno-tehničkih usluga, dok je stvarno vođenje nastave, razradu programa, izbor polaznika i predavača vodio Općinski komitet SKH Rijeka. S 1. rujnom 1980. godine Politička škola pripojena je Centru za idejno-politički rad OK SKH Rijeka.

Nakon odvajanja Političke škole od Radničkog sveučilišta ono je djelovalo putem pet radnih jedinica unutar kojih su postojale manje obračunske jedinice i referade koje su objedinjavale srodne aktivnosti, poslove i zadatke. Radnim jedinicama i drugim stručnim službama rukovodili su voditelji, a pojedine obračunske jedinice i referade predvodili su organizatori pojedinih aktivnosti. Voditelji radnih jedinica i stručnih službi činili su stručni kolegij kojim je rukovodio direktor Sveučilišta. Posebnost te školske godine bila je da je Auto-škola kao posebna obračunska jedinica završila poslovnu 1980. godinu s gubitkom koji je saniran internim mjerama po principu solidarnosti i uzajamnosti. Poteškoće su nastale zbog saveznog propisa o uvođenju vožnje “par-ne-par”, zbog čega se po svakom vozilu (20 vozila) gubilo 5 dana mjesečno, što su vozači-instruktori morali nadoknaditi nedjeljom; nastupilo je i poskupljenje benzina i drugih

materijalnih troškova poslovanja; limitirane su cijene odgojno-obrazovnih usluga i nakon poskupljenja goriva i povećanja materijalnih troškova.

Te godine pomalo se razaznavalo da bi se u skladu s reformskim zadacima moglo integrirati Auto-školu s ostalim auto-školama u Rijeci u jedinstvenu posebnu radnu organizaciju, što bi značilo izdvajanje Auto-škole iz Radničkog sveučilišta.

Nastavni rad tekao je redovno i bez zastoja sve do 16. svibnja 1991. godine. Tada je Radnički savjet Radničkog sveučilišta donio odluku o prestanku nastave zbog pomankanja financijskih sredstava. Novi Zakon o osnovnom školstvu dokinuo je dosadašnji način financiranja ove djelatnosti, tako da su svi osnovni troškovi rada pali na same polaznike, Biro za zapošljavanje i eventualno na radne organizacije. Fond društvenih djelatnosti Općine Rijeka financirao je Školu za osnovno obrazovanje odraslih do 30. travnja 1991. godine. Škola se našla u nezavidnoj situaciji, jer je kraj školske godine, a polaznici i djelatnici Škole su tu bez perspektive. Polaznicima se ponudilo polaganje nepoloženih predmeta uz naplatu. Za ispite se prijavilo 17 polaznika, od kojih je 15 završilo razred, a 12 polaznika je dobilo svjedodžbu.

5. Opet Narodno sveučilište

Referendumom svih zaposlenih (52) održanim 14. prosinca 1990. došlo je do izmjene naziva institucije iz Radničko sveučilište u Narodno sveučilište. Izmjena je provedena kod Trgovačkog suda 14. ožujka 1991. godine.

Sljedeće školske 1991./92. godine u Narodnom sveučilištu djeluju i dalje Radna jedinica za strane jezike i glazbeni odgoj, te Radna jedinica za usmjereno obrazovanje i osposobljavanje.

Odlukom Radničkog savjeta Sveučilišta 26. lipnja 1992. godine izvršena je pretvorba Sveučilišta u dioničarsko društvo. Ova je pretvorba provedena u Trgovačkom sudu 1. siječnja 1993. godine. Narodno sveučilište d.d. je temeljem Zakona o trgovačkim društvima izvršilo dana 16. kolovoza 1996. godine preregistraciju u Trgovačkom sudu u Narodno sveučilište d.o.o.

LITERATURA:

1. Antić, Vinko: Sušak-Rijeka i okolica u narodnooslobodilačkoj borbi, u: *Rijeka / Zbornik*, Matica hrvatska, Zagreb, 1953., str. 390.
2. Basta, Višnja - Pleše, Zdenko: Organizacioni i politički razvoj KPJ (SKJ) u Istri, Hrvatskom primorju i Gorskom kotaru 1945-1978. godine, u: *Savez komunista Jugoslavije 1919-1979. Istra, Hrvatsko primorje, Gorski kotar, Posebno izdanje*, Centar za historiju radničkog pokreta i NOR Istre, Hrvatskog primorja i Gorskog kotara, Rijeka, 1980., str. 222.
3. Bilanca jednogodišnjeg rada Narodnog sveučilišta u Sušaku, *Primorski vjesnik*, 4. kolovoza 1946., Godina II., Rijeka, broj 336., str. 2.
4. Brgić, Ljubo: Rijeka u kulturno-umjetničkom nastojanju od oslobođenja do danas, u: *Rijeka / Zbornik*, Matica hrvatska, Zagreb, 1953., str. 602 i 603.

5. Deranja, Mladen: Uspjesi i perspektive Narodnog sveučilišta Sušak, *Narodno sveučilište*, 3-4, 1957., str. 251.
6. Deranja, Mladen: Djelovanje Narodnog sveučilišta u Rijeci, *Narodno sveučilište*, broj 10-12, 1955., str. 352, 353.
7. D. M.: Radničko sveučilište u Rijeci, *Narodno sveučilište*, broj 9-10, 1956., str. 423-424.
8. Giron, Manon: *Narodno sveučilište od 1945. do 2000. godine*, Narodno sveučilište, Rijeka, 2001.
9. *Informator*, Narodno sveučilište grada Rijeke, broj 1, 1961., str. 2.-11.
10. Oblasno narodno sveučilište kulturna ustanova grada Rijeke i Riječke oblasti, *Riječki list*, 2. oktobra 1949., str. 3.
11. Panjković, Žarko: Narodno sveučilište Rijeka u novoj radnoj godini, *Obrazovanje odraslih*, broj 9, 1962., str. 22.-30.
12. *Povijest Rijeke*, ur. dr. Danilo Klen, Skupština općine Rijeka/Izdavački centar Rijeka, Rijeka, 1988., str. 405.
13. Pred reorganizacijom narodnih sveučilišta u Riječkoj oblasti, *Riječki list*, 4. septembra 1949., str. 3.
14. Rad narodnih sveučilišta u Rijeci, *Riječki list*, 11. augusta 1949., str. 2.
15. *Službeni vjesnik NO-a grada Rijeke*, broj 3, 1955., str. 42.
16. *Službeni vjesnik NO-a grada Rijeke*, broj 1, 1955., str. 1.
17. *Službeni vjesnik NO-a grada Rijeke*, broj 1-2, 1954., str. 16.
18. *Službeni vjesnik kotara Rijeka*, broj 1, 1955., str. 3, 17 i 21.
19. *Službeni vjesnik kotara Rijeka*, broj 1, 1956., str. 6.
20. Sušačko narodno sveučilište pred reorganizacijom, *Riječki list*, 5. marta 1947., Rijeka, str. 3.

Manon Giron, Rijeka

(Summary)

PEOPLES' COLLEGE IN RIJEKA IN THE PERIOD FROM 1945 TILL 1996

Peoples' College in Sušak started on 29th July 1945 with a lecture «Federative State Croatia» given by Vinko Antić Ph. D. in the gymnasium hall. In 1947 People's College Rijeka was founded. National Board of town Rijeka made, on the Town Council session held on 18th March 1955 and on the Manufacturers' Council session held on the same day, the Statement to found Peoples' College in Rijeka as an institution with independent financing on 1st January 1955.

Based on the Basic Decree on Institutions with independent financing the National Board of Rijeka District made the Statement, on 24th January 1956, in which Peoples' College in Rijeka starts operating as a budget institution financed from the budget of the National Board of Rijeka District on 1st January 1956. In 1962 three Rijeka's municipals merged – Old Town, Zamet and Sušak - into one, Rijeka, and related to it three peoples' colleges merged into one Peoples' College Rijeka.

Workers' College was operating until 1953 as a constituent part of Local Syndicate Council in Rijeka. On its foundation meeting on 26th June 1953 a decision was made that Workers' College should become an independent institution for adult education in Rijeka with its Governing Board, Regulations and its Curriculum. With the merger of Workers' and Peoples' Colleges along with the Centre for Economics and Family Standard a new institution was created, Workers' College, that started working on 1st January 1965. Teaching was continuous and without interruptions until the referendum organized by employees held on 14th December 1990 when the institution changed its name to People's College. On 16th May 1991 Workers' Council of the College made the decision on suspension of classes due to the lack of financial resources.

With the decision of Workers' Council of the College on 26th June 1992 College was transformed into a public limited company. Peoples' College plc based on the Act on Companies made a registration at the Commercial Court into Peoples' College Ltd. on 16th August 1996.

Key words: Peoples' College (Rijeka), history of education, 1945-1996